

זהה כדי לשומה לאחר החג]. וכאן מדובר כשידוע מקחה או שהעמיד שתי בהמות, רק אינו מבקש מחצה או רביע אלא מעט בדינר או בשנים, ועל זה שנינו שאסור להזכיר הסכום אלא המנה שרוצה (מהר"ם שיף).

וכתב הרשב"א (כו:): שאין בדין זה כל חידוש, שהרי זהו מקח וממכר גמור ואסור, ככתוב בספר עזרא (נחמיה יג), אלא משום הסיפא נקטה המשנה דין זה, לומר ששוחט ומחלק ביניהם אעפ"י שנותן לו באומדן שוה דינר.

דף כט

'אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא' שממשמעות לשון רבי יהודה נראה שבא להוסיף חומרא על דברי תנא קמא ולא להקל (עפ"י מהר"ם שיף).

'דעבדי אינשי דמקרי חמרא במנא דכילא ושתו'. הר"ן מפרש שמדובר שהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו, ולכן אין נראה כדרך מקח וממכר, שעשוי אדם לשלוח לחברו מנות באופן זה. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור. וזהו ששנינו באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותן ללקוחות ביו"ט.

[ומובן לפי זה מה שאמרו 'הכא לא קעביד כדעבדין בחול' – והלא גוף מעשה המדידה הוא כבחול אלא שאינו מזכיר לו שם מדה – אבל לדברי הר"ן אין זה כמעשה חול מפני שאינו מריק לתוך כלי הלוקח. שפת אמת].

'הוא כנס שלש מאות גרבי יין מברורי המדות'. אף על פי שהיה נוהג למדוד מבערב כדי שישקוט היין ולא יעלה קצף – היו מתרבים הלקוחות ולא הספיקו לו כל המדות המלאות מאתמול, והיה צריך להשתמש באותן מדות למלאותם שוב עכשיו, והלקוחות לא היו יכולים להתעכב עד שישקוט הקצף, או עד שיתמצא כל השמן מהכלי. ומאותם עודפים כנס שלש מאות גרבי יין (תוס' הרי"ד). ע' בספר נועם אלימלך ר"פ תוריע – ע"ד הרמז.

'לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביום טוב'. רש"י מפרש טעם האיסור מפני שנראה כמודד למכור. ואילו התוס' (בשבת כז: ד"ה ומדבריהן) כתבו שאיסור מדידה אינו אלא משום שהוא כעובדא דחול (וכן הביא דבריהם מהגן-אברהם שו"ס ט"ו). ולכך הותרה המדידה לצורך מצוה (בסוף שבת). ופשוט שכוונתם רק על מדידה של צרכי הבית, רק במדידה כזו התירו לצורך מצוה, ולא במדידה של מכירה או השאלה.

[...ואם כן נמצא שאין שייך אף (לא איסור) דרבנן במדידת החום שעל ידי טערמאמעטער, שאינו ענין כלל למדידה האסורה, אך הוא חומרא בעלמא שיש מעלה להחמיר, והרוצה להקל אין למחות בו'. מתוך שו"ת אגרות משה או"ח ח"א קכח].

'מודדת אשה קמח ביו"ט ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה'. הגם שהחלה ניטלת באומדן כתרומה ולא במידה (ע' שנות אליהו דמאי ה,א), ראוי שתמדוד הקמח כדי שאומדן החלה יהא בעין יפה, שאם לא תמדוד, תקמץ בחלה.

ואף בתרומה כן הדין להלכה, שרשאי, וי"א מצוה, למדוד תחילה את הפירות שמהם מפריש התרומה – הגם שהתרומה עצמה ניטלת באומד ולא במידה (ע' משנה ראשונה תרומות א, ו ותוספתא שם ג ובחסדי דוד).

(ע"ב) 'אמר ליה: כל שכן דאסור דהוה לי כבורר'. אין זה כורר ממש אלא אסור מדרבנן משום שהוא 'כבורר'. ואפשר מפני שבורר ביום טוב מותר לצורך אוכל נפש (כדלעיל יד:), על כן אמר כאילו הוא כורר באיסור. ולפי זה בשבת ודאי אסור (עפ"י חזון איש ג).
ואעפ"י שברירת קטניות הותרה ביו"ט, שונה ברירת דגן שדרכו להעשות לכמה ימים (עפ"י רא"ה; שו"ע הגר"ז תקו ושעה"צ שם אות יא).

ונחלקו הפוסקים במסקנת ההלכה, אם מותר להוציא ביום טוב ביד (רשב"א, מ"מ בדעת הרמב"ם ג, יד) אם לאו (ע' רמ"א תקו, א). [ולדעת המתירים כוונת הגמרא להקשות רק מצד הסברא, שברירה ביד יותר נראית כבורר מהרקדת קמח מנופה שיש בו צרור, מפני שאין ניכר שבשביל הצרור הוא עושה אלא ליפות הקמח, ואין בזה מלאכה כיון שאין שם פסולת ממש – הלכך אין אתה יכול לאסור להרקיד ולהתיר להוציא ביד, אבל לפי האמת קיימא לן להתיר בשני האופנים. עפ"י חזון איש גג בדעת הרמב"ם. ועע"ש בפירוש הראב"ד לסוגיא].

פרק רביעי

'המביא כדי יין ממקום למקום... מביא הוא על כתפו או לפניו. וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו'. הכך, דרכו לשאות בשתי ידיים, לכך נקט 'לפניו' ולא בידו, משא"כ קופה דרכה לשאתה ביד אחת והרי אינה לפניו אלא לצדו, לכך נקט בה 'בידו' (מים חיים)

'המוליך את התבן'. לדעת האומר יאכל לכל נפש – אף נפש בהמה במשמע, מדובר שמוליך התבן ברשות הרבים למאכל בהמה. ולמ"ד בהמה לא, מדובר במוליך התבן להסיקו תחת תבשילו (רשב"א עפ"י הירושלמי).

בספר שמירת שבת כהלכתה (פי"ט הערה יז) כתב שמסתבר שיותר להוציא אוכל לבהמתו שלא תמות, לדעת המתירים להוציא כלים כשמתיירא מהפסדם. ולפי זה אפשר להעמיד משנתנו לכו"ע במוציא לצורך בהמתו שלא תמות או תינזק.

דף ל

'הני נשי דקא מליין חצבייהו מיא ביומא טבא ולא קא משניין... משום דלא אפשר...' ואין שייד לשנות באופן המשא, כמו שהתקין רבא במחוזא – שהמים אין נישאים אלא בכתף ואינם כשאר משאות שאפשר לשנותן (רי"ד).

'התם בתבנא סריא...' – שהוא מיועד להיסק ונוטלים ממנו לצורך זה בכל עת, הלכך אינו מוקצה (רי"ד ועוד). ואף על פי שמתחילה הכניס התבן לאוצר להאכלה לבהמה, והקצהו מדעתו – משעה שנתקלקל